NUMMER 6 | 18 MEI 2026 | JAARGANG 1

Reformatorische Opvoeding

BLAD VOOR THEOLOGIE EN KERKGESCHIEDENIS

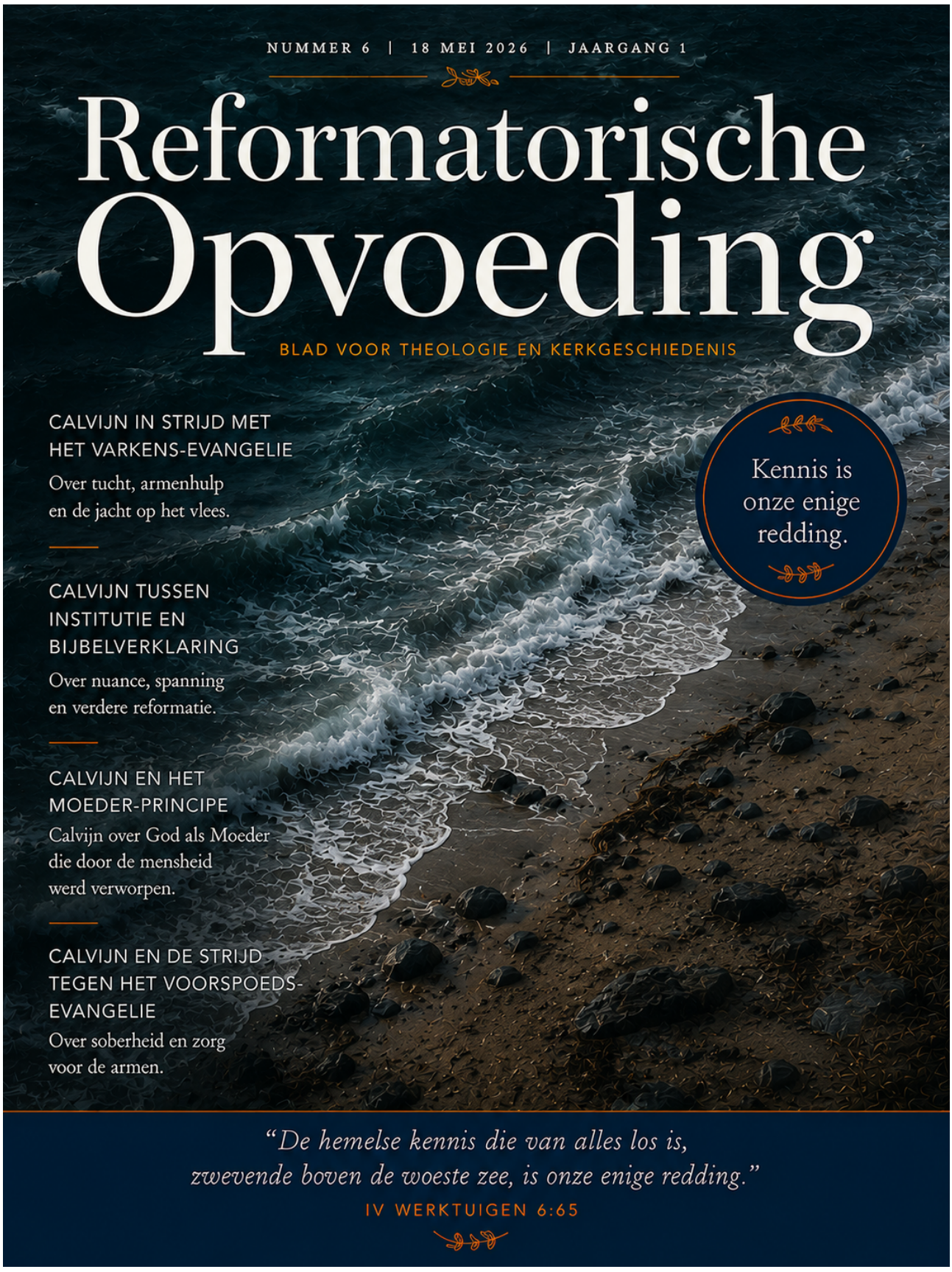

CALVIJN IN STRIJD MET HET VARKENS-EVANGELIE

Over tucht, armenhulp en de jacht op het vlees.

CALVIJN TUSSEN INSTITUTIE EN BIJBELVERKLARING

Over nuance, spanning en verdere reformatie.

CALVIJN EN HET MOEDER-PRINCIPE

Calvijn over God als Moeder die door de mensheid werd verworpen.

CALVIJN EN DE STRIJD TEGEN HET VOORSPOEDS-EVANGELIE

Over soberheid en zorg voor de armen.

Kennis is onze enige redding.

"De hemelse kennis die van alles los is, zwevende boven de woeste zee, is onze enige redding."

IV WERKTUIGEN 6:65

Reformatorische Opvoeding

Blad van het Instituut voor Reformatorisch Onderwijs (IRO)
nr. 6 - 18 mei 2026

Voor de omslagafbeelding is gebruik
gemaakt van het Woordweefgetouw

CALVIJN IN STRIJD MET HET VARKENS-EVANGELIE

Calvijn stelt in zijn verklaring van Handelingen 6 dat de leer van God nooit zo gematigd en voorzichtig gepredikt kan worden dat het niet gelasterd wordt. De vader der leugen strijdt altijd tegen het Woord. (:14) Calvijn heeft het over de listen en de lagen van de bedrieger, en het zou de vrome moeten oproepen op zijn hoede te zijn. Calvijn stelt dat de mens tot niets zo zeer geneigd is dan te luisteren naar lasteringen die het Woord van God vervormen. Calvijn waarschuwt tegen de hondse schaamteloosheid die leidt tot zinneloosheid.

Calvijn wijst erop dat Lucas het geloof niet van de geestelijke leiding scheidt. Calvijn stelt dat de mens niet zomaar kan geloven buiten het geestelijke om, want dan gaat het mis. Calvijn noemt de gaven van Stefanus : intelligentie, ijver, alertheid, en ijver.

Vanwege het op de loer staan van valse ijver wijst Calvijn op het belang ijverig te zijn in het gebed, maar we moeten daarbij opmerken dat het er om gaat ijverig te zijn in het luisteren, vanwege het gevaar van vals gebed. Ook omdat het luisteren van de mens vaak afgeweken moet de vrome bovenal ijverig zijn in het toetsen.

Calvijn stelt in zijn verklaring van Handelingen 6:3 dat de vrome het middenspoor moet houden tussen tirannie en willekeurige losbandigheid. Er ligt een gevaar dat er niets meer wordt gedaan zonder de toestemming en goedkeuring van het volk.

Calvijn stelt in zijn verklaring van Handelingen 5 dat de smaadheid van de zoon van God alle triomfen der wereld in waarde te boven gaat. Dat is nauwelijks iets wat door één op de honderd wordt begrepen, stelt Calvijn. (:41) Wie dit principe volgt wordt overigens ook door de wereld veracht. Calvijn stelt dat het belangrijk is in het lijden aan de zoon van God gelijk te worden. De apostelen werden gegeseld en hen werd verboden te prediken. Iedere predikant of prediker is wel door dergelijke dingen heengegaan of moet daar nog doorheen. Wee u wanneer een ieder wel van u spreekt. Vaak hebben degenen die een roeping op hun leven hebben een verschrikkelijke jeugd gehad omdat de tegenstander het zaad trachtte te doden. Weer anderen kregen dat pas op latere leeftijd. De tegenstander kan ook tot grooming en gevlei overgaan om de prediker van zijn roeping weg te lokken. Op allerlei manieren wordt de geroepen vrome vervolgd.

Handelingen 5:40 : en toen zij de Apostelen tot zich geroepen hadden, geselden zij hen, en geboden hun, dat zij niet zouden prediken.

In de nieuwe bijbel zien we waar dit vandaan komt :

II Duizen 13:42 Septus (de leugenmacht van mannelijke superioriteit) hield het vrouwelijke, het scheppende, het vruchtbare, het wapen, opgesloten.

II Duizen 24:25 Er moest een wet opgesteld worden om de tucht des Heeren af te dekken, af te scheiden.

Duizen 19:46 Zij wilden reuzen scheppen om over vrouwen te heersen, zodat de geestelijke baarmoeder niet zou kunnen spreken.

Zo werd ook de Zoon van God smaadheid aangedaan. Calvijn stelde dat de waarheid van het evangelie door de tegenstander werd begraven onder een eeuwig stilzwijgen. Calvijn stelt dat er niets gruwelijkers is dan tegen God te strijden. (Verkl. Handelingen 5:36,40)

Calvijn stelt dat wat uit God is moet stand blijven houden, ook al verzet de hele wereld zich ertegen, ook al stort de hemel ineen. (:34) Calvijn stelt dat de vrome hierin niet werkeloos mag toekijken.

Calvijn stelt dat er in het evangelie een verborgen laag ligt die de vreugde van de goddelozen met geweld verstoort. (:33) Calvijn stelt dat kennis aan geloof vooraf gaat. Geloof is een vrucht van kennis, en daarna volgen andere geestelijke werktuigen tot volmaking.

Calvijn stelt dat door het geestelijke werktuig van de volharding, wat hij de eerste genade noemt, de zonde wordt kwijtgescholden, wat de tweede genade is. Calvijn stelt ook dat de mens niets anders is dan een werktuig van God.

Calvijn stelt dat God geestelijke goederen aan de kerk geeft en tegelijkertijd toelaat dat ze worden gekweld door goddelozen. Daarom moet de kerk altijd bereid zijn tot strijd. (:17) Het is van belang op te merken dat de geestelijke goederen komen met een pin door het vlees, opdat de vrome leert matigen en het niet te misbruiken. Eerst moet er onderwijs zijn over de geestelijke goederen, hoe ze te gebruiken, deze werktuigen, waar de nieuwe bijbel ook uitvoerig op ingaat. Calvijn stelt dat de vrome het onderscheid tussen goed en kwaad moet onderscheiden en niet zomaar lichtvaardig moet oordelen.

Een waar profetisch woord kan alleen geboren worden in de volkomen vreze des Heeren die groeiende is in het hart van de vrome. Door de vreze wordt de vrome door God teruggeroepen van het lokaas van de zonde, stelt Calvijn. (:11) Wij moeten in deze steen doordringen tot de open ruimte, waarin ontwaking en opstanding zal plaatsvinden in de hemelse vergetelheid. Wij moeten ons hard maken naar de zonde, opdat de zonde ons niet zal meesleuren. Hierin moeten wij volharden in Pniël, om tot de bron van de steen te komen waar de eeuwige kennis zich bevindt.

Calvijn brengt het oordeel in de context van de armenhulp, zoals ook Mohammed dit deed, en waar ook de oude profeten op wezen. Dit staat absoluut centraal in de godsdienst en is de ware godsdienst, waar zowel de oude als de nieuwe bijbel op wijzen. Wie geen hart heeft voor de armen kan de godsdienst wel vergeten of enige relatie met God. Hieraan wordt namelijk alles afgemeten. Neem je het niet zo nauw met de armenhulp, dan neem je het niet zo nauw met God, en ben je lauw, en de lauwen zal God uitspuwen. Calvijn hamerde op de armenhulp, en stelde dat de armen het altaar waren waarop geofferd moest worden. In die zin is Calvijn historisch van grote betekenis, want hij wilde de kerk bewaren voor het naderende voorspoeds-evangelie, wat in principe al hevig in de kerk woedde, en wat alleen maar erger zou worden. Daar stak Calvijn een stokje voor. De goederen moeten gewillig aan de Heere en aan de armen gewijd worden. Zo niet, dan is daar de straf van Annanias en Safira. Hieraan kan gezien worden hoeveel waarde de Heere hecht aan de aalmoezen, doordat de ontheiliging ervan zo erg werd bestrafd. (:5)

De wereld is de cultus van varkensaanbidding, maar de reformatie is de cultus van de varkensjacht, oftewel de jacht op het vlees, en dat is natuurlijk niet letterlijk. Men aanbidt hebzucht en

protserigheid, waar Calvijn tegen opstaat. Het zwijn van de zonde moet gedood en geslacht worden. Calvijn draait daar niet omheen, maar gaat recht op zijn doel af door de cultus in diepte te beschrijven. Calvijn gaat niet op de stoel van Eli staan, maar staat voor strenge tucht. Zowel in de oude en de nieuwe bijbel wordt gesteld dat de kinderen des Heeren zwaar opgevoed moeten worden om aan de zonde te kunnen ontkomen. Dat heeft niet veel met dogma te maken, maar met principes. De lat moet hierin hoog gelegd worden, anders zullen de varkens voordeel behalen op het volk van God. Velen worden meegesleurd omdat ze te slap en te lauw zijn geweest.

Calvijn onderwees in de geestelijke varkensjacht. Er stonden teveel gevaren op de loer. Hij moest het volk onderwijzen, maar de varkens probeerden hem ook in te nemen. Calvijn gaf dat ook aan dat hij het wilde beest niet had overwonnen. Tot zijn dood toe heeft hij er tegen gestreden en naar eigen zeggen veel in gefaald, wat ons moet aanzetten om verder te gaan met de reformatie, als deze kerkvader al aangaf dat hij het niet meer aankon.

Calvijn stelt dat de offeranden van de goddelozen de Heere een gruwel zijn, want zij doen het in ijdelheid en eerzucht, en zij verachten de armen, terwijl juist de armen het altaar zijn. Calvijn stelt dat als wij offeren, als wij aalmoezen geven, dan moeten we onze rechterhand niet laten weten wat de linkerhand doet. (:1)

Alles moet verdiend worden, ook de tucht. Als we niet getuchtigd zouden worden, dan zouden we bastaarden zijn. In de tucht ligt de kennis verborgen.

In zijn verklaring van Handelingen 4 stelt Calvijn dat David niet gespaard werd door de grootste moeilijkheden. De oversten en het volk spanden samen met het huis van Saul tegen hem, en daarna streden de Filistijnen en andere buitenlandse vijanden tegen hem. Maar wat is de gehele wereld tegenover God ? Calvijn noemt het een nietswaardige samenzwering. Niets strijdt meer tegen het vlees dan het mes van het evangelie. Dat evangelie komt niet om vrede te brengen, stelt Calvijn, dus we moeten ons er niet over verbazen, alsof het iets ongewoons is.

Calvijn stelt dat het gezag zonder de vreze Gods een verderfelijk kwaad is. God maakt de vijand dan dronken, omdat ze niet voor God weken. Calvijn stelt dat de goddelozen alle listen in het werk stellen om de prediking uit te roeien. Calvijn stelt dat dit gewoon is in deze wereld.

CALVIJN - TUSSEN INSTITUTIE EN BIJBELVERKLARING

‘We shall never surrender,’ zei Churchil, en dat moeten we geestelijk toepassen in de strijd. Nooit jezelf overgeven aan de zonde en compromissen. Calvijn stelde in zijn verklaring van Handelingen 3 dat het ganse menselijke geslacht vervloekt was en dat de vrome zich daar telkens bewust van moest zijn, het telkens moest herinneren. Val niet voor de valstrik van zelfvertrouwen en mensvertrouwen. Calvijn stelt dat als God een profeet verwekt, dan rust God de profeet toe met de nodige gaven tot de uitoefening. In de praktijk gaat dat niet zo gemakkelijk. Alles moet verdiend worden, overal moet voor gevochten worden, anders gaat het er niet eerlijk aan toe. Ook de afval der profeten moet de vrome in gedachten houden. Niets is vanzelfsprekend. Er zijn niet zomaar garanties. Het systeem van Calvijn was vervaardigd om het verdienen grotendeels uit te schakelen, omdat het verdienmodel van de mens niet klopte. Daarom werkte hij er omheen volgens de paden van God, en zelfs dan was het riskant. Toch is hij hierin eerlijker in zijn bijbelverklaring dan in de Institutie. We zien een dichte deur in de Institutie. De mens was te ver gegaan. In zijn bijbelverklaring nuanceert hij het, maar komt de Institutie soms terug. Zijn gehele leven heeft hij doorgewerkt aan de Institutie, maar hij zei erbij dat het in het verband van zijn bijbelverklaring gelezen diende te worden. De Institutie mocht niet op zichzelf staan, stelde hij. Toch gebeurde het en was de Institutie een gevaar op zich.

Calvijn heeft nooit een gemakkelijk evangelie gepredikt. Als hij het over Jezus had had hij het over een voorbeeld en het herinneren, een beeld van afstemming, niet iets wat je letterlijk moest volgen. Het ging om het idee. Ook geloof was niet zomaar geloven, maar de vrucht van kennis. Geloven was in de leer van Calvijn het nauwkeurig kennen van God. Hierin stelt Calvijn de leer van de bekering en boetedoening voorop. Er is niet zomaar een zoon van God of een zoonschap tot God waar de mens zich tot kan keren, want er is deze beperking, namelijk dat het alleen voor hen is die zich in Jakob van hun boosheden hebben bekeerd, en natuurlijk verwijst dat naar Pniël. Er is geen doorgang of toegang tot dit alles dan door de verbrokenheid op Pniël. Het vlees moet de absolute hongerdood sterven en zo verslonden worden door het nieuwe leven. Alleen zo kan het vlees beteugeld worden. Het vlees kan niet zomaar doodgeslagen worden.

Dat Calvijn Jezus aanstelt als een ultieme metafoor om de weg aan te wijzen ligt in het feit dat hij stond voor de afstemming en de aflegging van het oude leven, door zijn lijdens en stervensweg. Calvijn neemt dit ernstig en serieus, tot het punt dat hij wel erg monopoliseert en verabsoluteert in zijn temperament, terwijl hij op andere plaatsen weer de touwtjes laat vieren en sympathieker is naar andersdenkenden, altijd in een bepaalde mate. We mogen de zaak Servetus nooit vergeten. Wij kunnen zeggen : de zoon van God, maar de nieuwe bijbel spreekt ook duidelijk over de dochter van God, en we hebben het dan over het verborgen manna, waar de oude bijbel al op wees. Wij kunnen zeggen : de zoon van God is belangrijk, en in zekere zin hebben we daar gelijk in, maar we mogen dit niet buitensporig verletterlijken en verpersoonlijken, want we hebben zelf ook een verantwoordelijkheid. Vandaar dat de nieuwe bijbel ook op het dochterschap wijst. Ook Calvijn gaf hiertoe hinten dat hij stelde dat God allereerst als Moeder kwam, maar de mens wilde haar niet. Zo is dat ook met de dochter. We leven nog steeds in de wereld van de patrinazi’s. Toen de nazi’s weg waren, wat in de 1940-er jaren gebeurde, toen ging het over in andere vormen, zoals de patrinazi’s in de 1950-er jaren, die alles tot een glanzende etalage maakten, waarin de vrouw er slechts was voor het aanrecht, als onderdaan van de man. Hiervoor is geen plaats meer in de nieuwe bijbel, in het nieuwe verbond, in het nieuwe Woord, wat al aangekondigd was in de oude bijbel, te weten in

het boek Daniël, Johannes en de Openbaring van Johannes. Ook Jezus wees uiteindelijk op de kennis als poort tot behoudenis, die de wetgevers probeerden achter te houden. Jezus was hier verbolgen over. Hij kwam niet op de aarde om eigen eer te vragen, maar wees op God. Hij wees op de Kennis, op de principes. Als men hem vroeg hoe behouden te worden, dan wees hij hen op de geboden, en op het afstervingsprincipe. De mens moet het oude leven afleggen. Deze boodschap komt bij Calvijn meer en beter over in zijn bijbelverklaring dan in de Institutie.

Wij luisteren niet zomaar naar stemmen. Stemmen kunnen ook van het vlees zijn, en het vlees staat er om bekend God te imiteren, dus het kan ook niet zomaar worden getoetst aan de bijbel op zich, omdat het vlees ook de bijbel op zijn eigen manier interpreteert. Neen. Het profetische woord komt alleen voort vanuit het geboorte proces in de vreze des Heeren. Het enige profetische woord is de vrucht van de vreze des Heeren, niets anders. Buiten de vreze des Heeren raast het kwaad en de leugenaar.

We zien een Calvijn die nog hevig onder invloed is van de religie van zijn tijd, maar hij probeert wel zijn weg erdoor te vinden, tot hogere inzichten te komen. Hij is deels op de hoogte van de gevaren, maar komt nog tot te snelle conclusies. Ook heeft hij er een handje van soms twijfel te negatief te beoordelen. Hij is op zoek naar zekerheid, vaak ten koste van verder en dieper onderzoek, en zo gebruikt hij religieuze taal om die zekerheid te forceren, wat een zwak punt is in zijn leer, omdat het tot aanmatiging en pretentie kan leiden.

Calvijn heeft het er moeilijk mee dat de nuttigheid van het geloof volgens hem in dit leven niet zichtbaar is, dat de verachters van God voorspoedig zijn, en dat het leven van vromen vol is van veel ellende. Calvijn stelt dat de vromen niet overgeleverd zijn aan de willekeur van de goddelozen.

Een mens kan het niet zomaar direct vanuit zichzelf, maar heeft de Kennis nodig. Dat is wat het geloof is in de leer van Calvijn, en wat God is. Er is openbare kennis en de verborgen kennis, of verborgen Raad in de leer van Calvijn, die zowel tegen de wil van de mensen als tegen de wil van God in kan gaan. Er zijn verschillende lagen in zowel God als mens. Omdat de mens het niet direct vanuit zichzelf kan maar de Kennis nodig heeft moet de mens zich eerst bekeren en door harde tuchtiging moet hij om genade en hulp roepen, opdat de onzuiverheid van het vlees niet tussenbeide kan komen. Zelfvertrouwen is hierin fataal. Om zich te bekeren moet de mens zijn zonde belijden.

De zaak Servetus laat zien dat Calvijn toch een zekere graad van onmatige christofilie en dogmafilie had. Vandaar dat het van belang is verder dan Calvijn te gaan om het calvinisme nog enigszins te verdiepen, wat in het visserisme van de Nederduits gereformeerde kerk vanaf de 1970-er jaren is gebeurd, tot vandaag aan toe.

Hierin mogen we bouwen op deze verzen uit de nieuwe bijbel, waarin we de voorouders ook tegemoet mogen komen :

IV Werktuigen 6:80
Het is de woestheid van het profetische woord wat zich niet onderwerpt aan menselijk gezag.

IV Wektuigen 6:65
De hemelse kennis die van alles los is, zwevende boven de woeste zee, is onze

enige redding.